

Fonteinkerk, 30 juni 2019

Lezingen: Deuteronomium 30:15-20 en Lucas 9:51-62, 14:25-27

Als de twaalf leerlingen van Jezus nu eens Nederlanders waren geweest, - hoe zou het verhaal dan zijn afgelopen? In de voorbije week verscheen het rapport “Denkend aan Nederland”, een onderzoek naar wat Nederland betekent voor de Nederlanders, uitgegeven door het Sociaal en Cultureel Planbureau. Ik weet niet of ik er wijzer van ben geworden. Op de vraag wat Nederlanders het meest typeert en wat vooral voor verbondenheid zorgt, werd geantwoord met: “De Nederlandse taal.” Dat begrijp ik niet goed, in een land waarin mensen steeds minder lezen, faculteiten Nederlands moeten sluiten wegens gebrek aan studenten, en de taaldocenten van mijn pleegzoon mij mails toezenden met zoveel spelfouten erin, dat ik mij afvraag of zij hun diploma niet gewoon bij drie pakken hagelslag hebben gekregen. Ook Nederlandse tradities en gedenkdagen werden genoemd als typerend en verbindend. Ook daarbij voel ik argwaan, omdat de ondervraagden bedroevend weinig afwisten van de Nederlandse geschiedenis. Ik heb nergens gelezen dat Nederland diepgaand is beïnvloed door het christendom, door de kerk- en geloofsgeschiedenis, en ik vrees dat dat voortkomt uit pure onwetendheid.

Ook heel vaak werden genoemd: de vrijheid, de burgerlijke vrijheden, de gelijkheid van de mensen in dit land, en ook de vergadercultuur. Dat snap ik dan weer wat beter. In de strijd tegen het water waren de Nederlanders gedwongen om voortdurend met elkaar te overleggen, over dijken en waterkeringen, net zo lang tot er een goed plan op tafel lag. Zonder ons eeuwenlange “gepolder” zouden we allang door zee en rivieren zijn weggespoeld.

Dus hoe zouden Nederlanders gereageerd hebben, toen Jezus zijn woorden sprak over volgen en kruisdragen? Misschien zouden ze gezegd hebben: “Dit komt wel heel autoritair op ons over, Meester! Waar blijft onze inspraak, onze medezeggenschap? Bovendien: weet U wel zo zeker of hier draagvlak voor is? Moeten we niet eerst ‘n commissie instellen die de behoeften van de mensen peilt? En laten we uw concept eerst maar eens in een pilot handen en voeten geven, voordat we dit over heel Israël gaan uitrollen!”

Misschien was er op deze manier van alle enthousiasme helemaal niets overgebleven, en misschien was de beweging van Jezus nóg succesvoller geweest... Toch denk ik dat het óók met onze voorliefde voor vrijheid en gelijkheid te maken heeft, dat de ontkerkelijking in Nederland sneller gaat dan in de meeste andere landen. Wij, Nederlanders, laten ons niet graag de wet voorschrijven, zelfs niet door God. Wij bepalen zélf wel hoe we leven.

Maar ook als we ons graag en van harte aan God willen overgeven, zijn de lezingen van vandaag niet makkelijk. Mozes houdt ons in zijn toespraak in Deuteronomium voor dat de keuze vóór of tegen God een kwestie is van leven of dood. Jezus heeft het over kruisdragen, over breken met je familie, over het loslaten van je eigen leven. Deze lezingen lijken ons in te willen prenten dat geloven ook een donkere, een moeilijke kant heeft. Het is de donkere kant die Jeremia ervaren heeft, toen hij zich door God gedwongen voelde om het woord van God aan het onwillige Israël te blijven verkondigen. Het is de kant die Daniël koos, toen zelfs de dreiging van de leeuwenkuil hem er niet van weerhield elke dag zijn gebeden te blijven uitspreken. Het is de kant die ook Jezus ervaren heeft, toen Hij op de Olijfberg bad: “Laat deze drinkbeker aan Mij voorbijgaan...” Het is de donkere kant van het kruisdragen, de kant waarmee wij in onze hedonistische, naar genot zoekende samenleving niet zoveel raad meer weten. En trouwens: wisten ze er in de dagen van Jezus wél raad mee? Tientallen, honderden mensen liepen achter Jezus aan toen Hij nog zijn wonderen deed en over het Koninkrijk Gods vertelde. We hoorden het Lucas vandaag zeggen: “Grote mensenmenigten trokken met Jezus mee.” Maar toen Hij de lijdensweg naar Golgotha liep, met het kruis op zijn rug, toen was er niemand meer die Hem nog volgen wilde. Zelfs zijn trouwste leerlingen hadden Hem op dat moment in de steek gelaten.

Bonhoeffer schrijft ergens: “Jezus heeft wel velen die zijn Koninkrijk in de hemel beminnen, maar slechts weinigen die zijn kruis willen dragen. Hij heeft velen die zijn vertroosting, weinigen die zijn beproeving begeren. Hij treft velen aan die aan zijn feestmaal willen deelnemen, maar slechts weinigen om met Hem te vasten. Allen willen zich graag met Hem verheugen, weinigen zijn bereid voor Hem te lijden...”

De reformator Maarten Luther zette eens elf punten op een rij waaraan je de ware kerk, het ware geloof zou kunnen herkennen. In dat rijtje noemde hij naast de zuivere prediking van het Woord en de zuivere bediening van de sacramenten, naast gebed en het zingen van Psalmen, óók de bereidheid tot kruisdragen, tot lijden voor Christus. In de vorige eeuw was de Duitse theoloog Bonhoeffer een van de meest aansprekende voorbeelden van een martelaar voor het geloof. Vanuit zijn geloof liet hij zich betrekken bij een aanslag op Hitler, en dat kostte hem uiteindelijk zijn leven. Zijn hierboven aangehaalde woorden waren dus niet vrijblijvend...

Als jonge predikant vond ik het wel leuk om over dergelijke teksten te preken. Het gaf mij mooi de gelegenheid om, in navolging van de oudtestamentische profeten, het “volk van God” de mantel uit te vegen vanwege zijn lauwheid en gebrek aan geloof. Met enige gretigheid schaarde ik mij dan in de kerkelijke traditie van het de mensen aanspreken op hun tekort, hun falen, hun kleinheid. In Drenthe was er dan altijd een ouder gemeentelid dat mij geestdriftig opbelde: “Goed zo, dominee! Zeg ze maar waar het op staat!” Achteraf moet ik zeggen dat ik mij daar toen al ongemakkelijk bij voelde; zo’n compliment moet je niet willen krijgen. Ik merk dat ik vandaag de dag heel anders op de woorden van Jezus reageer: ik word kribbig, ik voel mij overvraagd. Het leven is al moeilijk genoeg, ik ben blij dat ik zo’n beetje het hoofd boven water kan houden, en dan moet ik óók nog eens mijn bezit van de hand gaan doen en een hekel gaan krijgen aan mijn familie? Wat denkt die Jezus wel niet??

Onmiddellijk daarna denk ik dan: “Jezus kwam naar de mensen om ons naar het licht te brengen, om ons te wijzen op onze bestemming, op ons vermogen om lief te hebben... Dus hoe kan ik zijn woorden lezen en horen in dat perspectief?” Als ik daarover nadenk, over de vraag hoe Jezus mij aanspreekt op mijn vermogen om lief te hebben, dan kom ik op drie punten. Het eerste punt: Jezus spreekt mij aan op mijn kracht. Want het lijkt wel mooi om het geloof altijd maar als een steun, als een bron van troost en als een houvast in bange dagen te beschouwen, maar in die manier van kijken ben ik altijd de zwakke mens die steun nodig heeft, de verdrietige mens die hunkert naar troost en de bange mens die zoekt naar houvast. Dat is toch op z’n minst nogal eenzijdig! Jezus zegt: “Jij kunt mij volgen! Dat gaat jou wel wat kosten, soms zelfs heel veel, maar..., je kunt het!” Ergens in mij zitten dus de kracht en het doorzettingsvermogen om daadwerkelijk in de voetstapen van Jezus te treden. Ik ben niet zo zwak en afhankelijk als ik weleens denk. Jezus spreekt zijn vertrouwen uit in mijn kracht.

Een tweede punt: Jezus spreekt mij aan op mijn hartstocht. Hij laat mij nadenken over wat de mensen en de dingen mij waard zijn. Als het niet goed gaat met mijn vader of moeder, of met mijn kinderen, dan begint zich iets te roeren in mijn ziel: ik moet wat doen, ik moet voor ze opkomen, ik kan niet zomaar werkeloos toekijken! Maar wat gebeurt er dan met mij, als het niet goed gaat met mijn geloof, met mijn overtuiging, met mijn kerk? Wat zijn die dingen en die mensen mij dan waard? Als ik in gesprek ben met oudere gemeenteleden, dan voel ik bijna altijd mijn respect groeien: wat hebben die mensen veel voor de kerk en de samenleving gedaan! Die kerk: die was hun wat waard; dat geloof: dat mocht hun wat kosten. Jezus doet een beroep op mijn hartstocht: “Mijn woorden, mijn manier van leven, mijn Persoon, mijn kerk, - wat is het jou eigenlijk waard?”

Een derde punt: Jezus spreekt mij aan op mijn vertrouwen. Vertrouwen: dat had het volk Israël heel hard nodig, toen het onderweg was van Egypte naar het beloofde land. Ze waren weg uit het land van angst en vernedering, maar wat was eigenlijk hun toekomst? Mozes zegt: “Laten we kiezen voor het leven, voor God, voor de regels van vrijheid en recht!” Prachtige woorden, waarmee hij wel een gróót beroep doet op het vertrouwen van de mensen. Dat doet Jezus in feite ook: als we Hem volgen, dan zullen we daar andere mensen van worden. Wat doet bezit met ons? Worden we daar hebzuchtig van, angstig, bekrompen? Laat je bezit eens los, en kijk wat er dan gebeurt, en hoe je anders in het leven komt te staan. Houdt je familie je klein, afhankelijk, gevangen in vaste patronen? Breek daar eens uit, en ga eens leven als een mens die geven, liefhebben, vertrouwen kan! Beschouw jezelf eens als een vrij, krachtig en onafhankelijk mens, als iemand die het leven kan omarmen en “ja” kan zeggen tegen anderen.

Dus ja: zo zouden we de ogenschijnlijk scherpe woorden van Jezus kunnen interpreteren: als een appel op onze kracht, onze hartstocht, ons vertrouwen. Durf het avontuur eens aan, en volg Mij! Heb vertrouwen, wáág deze stap naar de vrijheid! Jezus ontkent niet dat we door het volgen van Hem mensen en dingen

kunnen verliezen; maar Hij wil ons laten nadenken over de winst, over vrijheid, over liefde, over het wezenlijke van ons bestaan.

Het is dus denkbaar dat Jezus' woorden niet bedoeld zijn om ons klein en volgzaam te maken, maar veel meer aansluiten bij onze "Nederlandse" behoefte aan vrijheid dan we ooit voor mogelijk hebben gehouden.

In zijn gedicht "Ochtendgebed" legt Alfred Bronswijk een mooi verband tussen het grote en het kleine, tussen hooggestemde verwachtingen en nuchtere bescheidenheid:

*Wanneer het licht mijn leven lichter maakt,
Een nieuwe morgen aan mijn ramen klopt,
De dag mij roept voor daad en taak
Bid ik om inspiratie:*

*Om het goede handen en voeten te geven,
Om het zwijgen liefdevol te oefenen,
Om het denken zuiver te doen zijn,
Om het stimuleren tot stijl te verheffen,
Om het storende te vermijden.*

*Wanneer het licht mijn leven lichter maakt,
Een nieuwe morgen aan mijn ramen klopt,
De dag mij roept voor daad en taak
Bid ik om kracht:*

*Om het kleine zelfbehoud te mijden,
Om de grendels van eigendunk te breken,
Om te kiezen voor toekomst en bemoediging,
Om te blijven hopen tegen de klippen op,
Om te dragen wat mijn kruis moet worden.*

*Om deze nieuwe dag het beeld van Christus
En een korrel zout te kunnen zijn.*